

Dragestilen og historismen (1860 - 1910)

Villa Breidablikk, Stavanger	(Gotisk/romansk sveitserstil, 1881)
Rosendal, Innherredsvn. Trondheim	(Historisme/nasjonalromantikk)
Jaktvillaen for keiser Wilhelm II, Øst-Prøyssen	(Dragestil, 1891)
Crofttholmen, Stathelle Babmle	(Dragestil/sveitserstil, 1890-95)
Hotel Dalen, Telemark	(Dragestil/sveitserstil, 1894)
Hjorten, Ilevollen Trondheim	(Dragestil, 1898)
Neiden kapell, Sør-Varanger	(Dragestil, 1900)
Villa Rognli, Lade alle Trondheim	(Dragestil, ca. 1880)

Dragestilen og historismen (1860 - 1910)

Dragestilen slår igjennom i midten av 1880-årene, og den sentrale arkitekt er Holm Munthe, utdannet i Hannover. Han stod bak Holmekollen Turisthotell 1889, restauranten på St. Hanshaugen 1891, jaktvillaen for keiser Wilhelm II i Østprøyssen, jaktvillaen i Meldal 1898-99 for Tambs. Dragestilens fellestrekk med sveitserstilen er bl. a.:

Høy grunnmur, usymmetrisk grunnplan, oppløst bygningskropp, svalmotiver og bruk av gavlen med alle de motiver den gir. Dragestilen har videre møneka (gavlblomster), dekorerte vindskier som et ornamentalt spindellev og kombinerte lafteteknikk/stavteknikk.

Eks. på dragestil i Trondheim:

- Villa Schuren (1890)
- Villa Norman, Balholm (1890)
- Villa til Hans Dahl, Balholm (1891)

Eks. på dragestilen i hovedstaden:

- Restaurant Frognerseieren (Holm Munthe 1890)
- Holmekollen park hotell (1892-96)

Enkelte monumentalbygg fremkommer som direkte stilkopier. Kopiering av tidligere klassiske stiler som brannvakten i Oslo, Gaustad sykehus og Botsfengselet i Oslo.

Denne kopieringen av klassiske elementer skapte en søken etter nasjonale forbilder som stavkirkene. Og etter flere hundreår med utenlandsk innflytelse var det nok naturlig å søke tilbake til den gang Norge var et selvstendig rike. Sagatiden (Osebergskipet og Gokstadskipet ble funnet.)

Særtrekk ved norske boliger:

- Store takutstikk
- Ofte svært bratte tak
- Takryttere og draghoder
- Norrøne motiver i dekorasjonen
- Kopiering av tidligere stilepoker (romansk, gotisk, maurisk)

Neste stilart var jugendstilen som slo igjennom ved verdensutstillingen i 1900.

Historismens stilarter

Ca. 1850-1900

Historisme betegner i arkitekturhistorien den retning som står i full flor omkring midten av 1800-tallet, og er enerådende sekelet ut. Perioden er ikke karakterisert av en enhetlig stil, men av et stilangfold som omfatter trekk fra både klassisk og middelaldersk stiltradisjon. Her i landet får vi også inn nasjonale trekk i arkitekturen i denne perioden. For å finne et noenlunde dekkende uttrykk for periodens stilpluralisme blir betegnelsen historisme brukt.

På 1800-tallet utkrystalliserte det seg to hovedretninger innen arkitekturen. Den ene som kan kalles den romantiske nygotikk, har sin rot i middelalderens romanske og gotiske arkitektur. Den andre kalt den klassiske nyrenessanse har antikken som forbilde.

Øverst på denne siden finner du et bilde av en husrekke i Homansbyen i Oslo. Som du kan se opptrådte de nevnte stilretningene side om side. I dette området finner vi villaer i tysk middelalderstil, italiensk renessanse, fransk chateau-stil, og noe så eksotisk som maurisk stil. Dette var helt i tråd med historismens idealer og det øvre borgerskapets smak på denne tiden. Den romantiske nygotikk har middelalderens arkitektur som kilde. Den romanske og gotiske arkitektur legger grunnlaget for den nye stilretningen, og særlig den sistnevnte blir populær

i Norge. Romantikkens ideal var et ønske om liv, lys, skygge, asymmetri, overraskelser, rytmiske grupperinger og uforutsigbarhet. Den gotisk inspirerte arkitekturen oppfyller mange av disse idealene samtidig som den spiller på følelser. For den klassiske nyrenessanse var aspekter som symmetri, horisontalitet og en logisk klarhet i byggverkets organisering viktige grunnelementer. Den klassiske retningen tok utgangspunkt i det hensiktsmessige som kunstformens forutsetning og den var fornuftsbasert.

Villaarkitektur i mur og tre

Dersom man skal få et overblikk over historismens stilarter i Norge kan det være en god ide å ta seg en tur til Nygårdshøyden i Bergen eller til Homansbyen bak slottet i Oslo. Bygningenes stil i disse områdene var ofte knyttet sammen med hva eierene ønsket å signalisere til omverdenen, forhold som økonomi, motesvingninger, politiske hendelser, samfunnsforhold, tekniske muligheter og arkitektens preferanser spilte også inn. Blant historismens uttall av stilarter var det mye å velge mellom.

Homansbyen med Josefine gate og Oscars gate representerer det fornemste bidraget i utviklingen av urban boligkultur på 1800-tallet. Byggingen ble iverksatt av brødrene Homan som eide grunnen, og utformet i alt vesentlig av arkitekt Georg Andreas Bull, Ole Bulls yngre bror. Bull hadde studert både i Hannover og Berlin og behersket både det klassiske og middelalderlige formspråk.

Området bak Slottet ble belagt med strenge servitutter som skulle sikre dets villamessige karakter og holde ervervslivet på avstand. Den gamle forening av bolig og næring var forlenget opphørt å eksistere, og dertil hadde byen fått en ny sosialklasse av borgere som var respektable enda de ikke hadde egen bedrift å skjøtte i det hele tatt, såsom universitets- og departementsfolk. Husene er alle en- eller tomannsboliger som ligger godt tilbaketrukket fra gatene. Eksteriørmessig er de fleste forskjellige hva stilart angår, men er stort sett tegnet av samme arkitekt, G.A. Bull.

Villaen over alle villaer fra denne tiden er Ole Bulls Alhambra på Lysøen, sør for Bergen. "Villa Lysø" ble oppført i 1872 med von der Lippe som arkitekt, og senere utvidet i 1905. Allerede i 1860 hadde Ole Bull vært i kontakt med arkitekten fordi han ønsket å bygge en villa i maurisk stil. I "Villa Lysø" finner vi hele historismens dekorglede og sans for ytre virkemidler. De mange mauriske motivene smelter sammen med middelalderske innslag til et fascinerende hele, og den blå løkkuppelen "avgiver den fortreffeligste Røgepavillon". Vi står overfor et arkitektonisk monument hvor internasjonale stilideer er sprunget ut av en kunstners sinn og flettet sammen med arkitektens hånd til et av historismens høydepunkter i Norge - et av de mest personlig pregede uttrykk i norsk villaarkitektur i 1800-årene, om ikke det mest særpregede av dem alle.

"Villa Lysø". Ole Bulls villa syd for Bergen. Oppført i 1872 etter arkitekt von der Lippes tegninger. (Foto: Museet Lysøen)

Monumentalarkitektur

På begynnelsen av 1860-årene var man ferdig med byggingen av viktige monumentalbygninger som slottet og universitetet. Disse bygningene representerte et farvel med senklassisismen i norsk byggekunst. De siste ti-år av 1800-tallet representerer et nytt trinn i utviklingen, både stilmessig og fordi man tar fatt på å bygge nye typer bygninger for andre formål. Innledningen av perioden preges av et stort prosjekt nemlig stortingsbygningen. Det ble invitert til arkitektkonkurranse og blant de innkomne forslag fant man nygotiske teglsteinsanlegg, forslag i nyrenessanse og endelig det seirende forslaget, en bygning med trekk fra forskjellige stilretninger. Mer informasjon om stortingsbygningen finner du ved å klikke.

Den dominerende hovedform på mange norske monumentalbygg senere i perioden går i retning av den italienske palassformen. Dette finner vi bla. i Adolf Schirmers skulpturmuseum (Nasjonalgalleriet) fra 1879-81. H.J Sparres Justisbygning som stod ferdig i 1903, bærer preg av italiensk renessanse, avstemt etter norske forhold. Les litt om bygningen.

Oppen gård (1900, historisme, nyrenessanse)
Hønefoss

- kopiering av tidligere stilarter med romanske buede vinduer
- buer bært oppe av søyler, romersk uttrykksform

Villa Breidablikk (1881, gotisk/romansk sveitserstil)
Stavanger

Den vakre sveitservillaen fra 1880 har både gotiske og romanske stilinnslag. Dette særpregede patriserhjemmet er et av de vakreste eksempler på historismen på slutten av 1800-tallet. Breidablikk ligger midt i en stor have med sjeldne, vakre trær rett overfor Stavangers kongebolig Ledaal. Navnet Breidablikk henspiller på guden Balders bolig.

Rosendal (historisme/nasjonalromantikk)
Innherredsveien 77 - Trondheim

- kopiering av tidligere stilepoker som romanske vinduer
- treutskjæring i etasjeskiller

**Kongsnes - jaktvillaen for keiser Wilhelm II (1891, dragestil)
Østprøyssen**

Bygget er kommet på UNESCO's liste over vernede bygninger. Ligger i Postdam i det tidligere Øst-Tyskland.

**Croftolmen (1890-95, dragestil/sveitserstil)
Stathelle, Bamble kommune - Telemark**

Hotel Dalen (1894, dragestil/sveitserstil)
Tokke kommune, Telemark

Streng symmetri med tårn, terrakser, 4 spissgavlede hjørnetårn, verandaer, svaleganger og skråtak. Med gapende dragehoder, sveitserstilens konstrutive og dekorative utfoldelse, samt knekkede gavler har bygningen fått et høyst fantasifullt preg.

Hjorten (1898, dragestil)
Ilevollen 15 - Trondheim

Fritz Topp ombygde i 1898 tidligere bygning til dragestil. Bygget ble revet i 1962 for å gi plass til Ila Menighetshus og alderboliger.

Neiden kapell (1900, dragestil)
Sør-Varanger kommune

Tegnet av Karl Norum i 1900, og ble prefabrikert av firmaet Jacob Digre i Trondheim. Kapellet viser tydelig inspirasjon fra stavkirkene med bl. a. takrytter og drager på mønеспissene. Viser også innflytelse fra jugendstilen med de store rundbuede vinduene med den særpregede srossinndelingen med to brede vertikalsprosser. Som dekorative elementer er groteske masker meget karakteristisk for ornamentikken i kapellet. De finnes i alle størrelser og utforminger over alt i kirken, på benkevanger og f. eks. på vindusgeriktene.

Villa Rognli (ca. 1880, dragestil)
Lade alle 48 A - Trondheim

Parsell av Ringve, fradelt 1880 til enkefru Louise Finne. Schuren oppførte en stor villa i dragestil på eiendommen. Schuren var gift med Elise, datteren til Louise Finne.

